

2025-yil 15-aprelda tushgan testlar

1. Bolalar bilan **muloqot qilish** va ularning **qadr qimmatini tan olish** o'qituvchining qaysi kompetensiya standartlariga kiradi?

A) O'quv jarayonini rejalashtirish

B) Ta'lim samaradorligini taminlash

C) Tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish

D) Xavfsiz rivojlantiruvchi ta'lim muhitini yaratish

2. **Deduksiya** - **Umumiy bilimdan xususiy bilimga borish** usuli Umumiy holatdan juz'iy xulosa chiqargan holda muhokama yuritish; umumiy holatdan juz'iy natija chiqarish = **D-U-X**

3. **Induksiya** - ayrim fikrlardan umumiy xulosalar chiqarishda va mantiqiy tadqiqotlarga qo'llaniladigan muhokama usuli. **Xususiylilikni o'rganib, umumiylik bilib olinadi. X-U**

diqqatini jalb etish talab qilinadi. O'qituvchi oddiy savollar berishi, o'quvchilarga ular yuzasidan batafsil o'ylash uchun vaqt ajratishi, o'quvchilarning javoblarini esa diqqat bilan tinglashi, zarur o'rinlarda ularni sharhlashi lozim. Shu bois suhbatda **bilish deduktiv yoki induktiv yo'l bilan amalga oshadi. Deduktiv suhbat** o'quvchilarga **oldindan ma'lum bo'lgan qoidalar**, tushunchalar, hodisalar, jarayonlar asosida tashkil etilib, o'quvchilar tahlil yordamida **xususiyl xulosalarga** keladilar. Suhbatning **induktiv** shaklida alohida dalillar, tushunchalarning tahlil asosida **umumiy xulosaga** kelinadi.

4. **Analogiya** - bunda predmetlar ba'zi belgilarining o'xshashligi bo'yicha bu predmetlar boshqa belgilari bo'yicha ham o'xshash, degan taxminiy xulosa chiqariladi. **"Xususiylidan xususiylga boradigan"**, bir **konkret faktdan boshqa konkret faktlarga** boradigan xulosadir.

Deduksiya=U-X

Induksiya=X-U

Analogiya=X-X

5. Blum taksonomiyasi mezonlarining ketma-ketligini toping.

Bilish, Tushunish, Qo'llash, Tahlil, Sintez, Baholash;

Blum taksonomiyasi bosqichlari

BILISH

1 dastlabki tafakkur darajasi bo'lib, bunda o'quvchi atamalarni, aniq qoidalar, tushunchalar, faktlar, mezonlar, yo'nalishlar, kategoriyalar, tasniflar, shuningdek, abstract bilimlar: tamoyillar, aksiomalar, teoremlar, umumlashma fikrlar, strukturalar va shu kabilarni biladi, eslaydi, takrorlaydi, asar voqea-hodisalarini bayon qila oladi.

TUSHUNISH

2 darajasidagi tafakkurga ega bo'lganda esa, o'quvchi faktlar, qoidalar, chizmalar, jadvallarni tushunadi, qayta tuza oladi, o'zgartira oladi (so'zdan raqamga yoki obrazga), mavjud ma'lumotlar asosida kelgusi oqibatlarni taxminiy tafsiflay oladi.

QO'LLASH

3

darajasidagi tafakkurda o'quvchi olgan bilimlaridan faqat an'anaviy emas, noan'anaviy holatlarda ham foydalana oladi va ularni ma'lum bir model, formula, ko'rsatma asosida to'g'ri qo'llaydi.

Blum taksonomiyasi bosqichlari

TAHLIL QILISH

4 darajasidagi tafakkurda o'quvchi yaxlitning qismlarini va ular o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklarni ajrata oladi, mantiqiy fikrlash asosida xatolarni ko'radi, faktlar va oqibatlar orasidagi farqlarni ajratadi, ma'lumotlarning ahamiyatini baholaydi.

SINTEZ

5 Umumlashtirish darajasidagi tafakkurda o'quvchi ijodiy ish bajaradi, biror tajriba o'tkazish rejasini tuzadi, bir nechta sohalaridagi bilimlardan foydalanadi. Ayrim materiallar asosida butunning, yaxlitning obrazini, ko'rinishini yaratadi. Bu bosqich tegishli natijalardan yangi jadval tuzishga urg'u beruvchi ijodiy xarakterdagi faoliyatni taqozo etadi.

BAHOLASH

6 Mazkur kategoriya yuqorida ko'rsatilgan barcha kategoriyal bo'yicha o'quv natijalarga erishishni va aniq ifodalangan mezonlarga asoslanib baholash mulohazalarini taqozo etadi. Ichki va tashqi mezonlar asosida baholaydi, o'quvchi mezonlarni ajrata oladi, ularga rioya qila oladi, mezonlarning xilma-xilligini ko'radi, xulosalarning mavjud ma'lumotlarga mosligini baholaydi, faktlar va baholovchi fikrlar orasidagi farqlarni ajratadi.

@METODIK TOMCHI

TUSHGAN TESTLAR

JUMANZAROV ZAXIRIDDIN

Blum taksonomiyasi, ta'lim jarayonida o'quvchilarning fikrlash va o'rganish darajalarini tasniflash uchun ishlab chiqilgan modeldir. U, asosan, o'quv maqsadlarini belgilash va baholashda qo'llaniladi. Blum taksonomiyasi uchta asosiy komponentni o'z ichiga oladi:

1. **Bilim (Knowledge)** - O'quvchilarning ma'lumotlarni eslab qolish va qayta aytish qobiliyati. Bu darajada oddiy faktlar, formulalar va tushunchalar o'z ichiga olinadi.
2. **Tushunish (Comprehension)** - O'quvchilarning ma'lumotni tushunish va izohlash qobiliyati. Bu darajada o'quvchilar ma'lumotni o'z so'zlari bilan tushuntirish yoki misollar keltirish orqali ko'rsatishi mumkin.
3. **Qo'llash (Application)** - O'quvchilarning olingan bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llash qobiliyati. Bu darajada o'quvchilar ko'nikmalarini turli muammolarni hal qilishda qo'llaydilar.
4. **Tablil (Analysis)** - Ma'lumotlarni tahlil qilish va ularni turli qismlarga bo'lish qobiliyati. O'quvchilar vaziyatni tushunish va faktlarni o'zaro bog'lash orqali tahlil qilishlari mumkin.
5. **Sintez (Synthesis)** - O'quvchilarning turli elementlarni birlashtirib, yangi bir butun yaratish qobiliyati. Bu ijodiy jarayon bo'lib, yangi g'oyalar yoki konseptlarni ishlab chiqishni o'z ichiga oladi.
6. **Baholash (Evaluation)** - O'quvchilarning olingan bilimlar va tushunchalarni baholash, tanqidiy fikr bildirish va qaror qabul qilish qobiliyati. Bu darajada o'quvchilar o'z fikrlarini asoslash va dalillash imkoniyatiga ega bo'lishadi.

6. 11-sinfda o'quvchilar o'zaro urishib qolishdi. Sinf rahbari vaziyatni eshitib, uni aniqladi va bolalarni yarshtirib qo'ydi. Bu gap sinfdan tashqariga chiqmasligini aytdi va ularni uylariga ruxsat berdi. Ushbu vaziyatda o'qituvchining qanday qobiliyati namoyon bo'lmoqda?

JAVOB: Mantiqiy qobiliyat

7. **Pedagogik takt** (lot. "tactus" – "dahl qilish", "dahldorlik", "his etish", "tuýg'u") – pedagogning o'quvchilar bilan turli faoliyat shakllari bo'yicha tashkil etiladigan muloqotda mavjud axloqiy tamoyillar hamda xulq-atvor qoidalariga rioya qilishi, ularga to'g'ri yondashish malakalariga ega bo'lishi.

Quyida siz bergan matn asosida 9 ta pedagogik metodga xos jihatlar aniq, soddalashtirilgan va matndagi iboralarga tayangan holda keltirildi. Har bir metod o'z nomi bilan ajratilgan va xos jihatlari punktili tarzda sanab o'tilgan.

1. Pedagogik kuzatish metodi

- Tadqiq etilayotgan muammo holati aniqlanadi.
- Tajriba avvali va yakunidagi ko'rsatkichlar solishtiriladi.
- Aniq maqsad asosida, uzluksiz, izchil va tizimli olib boriladi.
- Ta'lim-tarbiya sifatini oshirish va o'quvchi shaxsini shakllantirishga xizmat qiladi.
- Tadqiqotchidan sinchkovlik, ehtiyotkorlik va tizimlilik talab qilinadi.

2. Suhbat metodi

- Kuzatish jarayonida olingan ma'lumotlarni boyitadi.
- Muammoni tushunish va yechim topishga yordam beradi.

- **Suhbat individual, guruhli yoki ommaviy** shaklda o'tkaziladi.
- Savollar mantiqiy, izchil va suhbatdosh erkin fikr bildirishi uchun qulay bo'lishi kerak.
- Samimiy munosabat va aniq **savollar** muhim shart hisoblanadi.

3. Anketa metodi

- Yozma ravishda javoblar olinadi.
- **Ochiq va yopiq savollar** asosida tashkil etiladi.
- Muammo mohiyatiga xizmat qiluvchi, aniq va qisqa savollar tuziladi.
- Javoblar puxta tahlil etiladi, o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlari inobatga olinadi.
- Tahlil mezonlari asosida amalga oshirilishi lozim.

4. Intervyu metodi

- Respondentning hodisaga munosabati o'rganiladi.
- **Savollar turkumi** orqali suhbat o'tkaziladi.
- Tadqiqotchi savollarga nisbatan o'z munosabatini bildiradi.
- Savollar asosida chuqur tahlil va tushunchalar shakllanadi.

5. Ta'lim muassasasi hujjatlarini tahlil qilish metodi

- Rasmiy hujjatlar orqali ta'lim muassasasi faoliyati o'rganiladi.
- "Ta'lim to'g'risida"gi qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" asosida baholash olib boriladi.
- Ilg'or tajribalarni aniqlash va **ommalashtirishga** xizmat qiladi.
- O'quv-tarbiya samaradorligini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

6. Test metodi

- **Nazariy bilim va amaliy ko'nikmalar darajasi aniqlanadi.**
- **Ochiq, yopiq va to'g'ri javobli savollar** orqali tashkil etiladi.
- Tahlil uchun **aniq mezonlar** mavjud, vaqt tejaladi.
- Respondent o'z fikrini batafsil ifoda eta olmasligi mumkin.

7. Pedagogik tahlil metodi

- Muammoning **falsafiy, psixologik va pedagogik jihatdan o'rganilganlik darajasini** aniqlaydi.
- Ilgari surilayotgan g'oyaning nazariy asoslarini ko'rsatadi.
- Tadqiqotga ilmiy asos beradi, adabiyotlar tahlili orqali puxta yondashuv shakllantiriladi.

8. Bolalar ijodini o'rganish metodi

- O'quvchining layoqati, qobiliyati, bilim va ko'nikmalar darajasi aniqlanadi.
- Ijodiy ishlar: **insho, referat, kundalik, hisobotlar** asosiy manba hisoblanadi.
- O'quvchining individual imkoniyatlarini ochib berishga xizmat qiladi.
- Tanlovlar, ko'rgazmalar, bellashuvlar, olimpiadalar orqali amalga oshiriladi.

9. Pedagogik tajriba (eksperiment) metodi

- **Muammo yechimini topish** imkoniyatlarini o'rganadi.
- Maxsus metodika samaradorligini **amaliyotda sinab ko'radi.**
- Belgilangan respondentlar ishtirokida amalga oshiriladi.
- Taklif etilayotgan tavsiyalarning amalda **samara berishini aniqlaydi.**

TA'LIM METODLARI

1. Hikoya metodi

Hikoya – o'qituvchi tomonidan mavzuga oid dalil, hodisa va voqealarning yaxlit yoki qismlarga bo'lib, **tasviriy vositalar yordamida obrazli tasvirlash yo'li bilan ixcham, qisqa va izchil bayon qilinishi.** Hikoyaning samaradorligi o'qituvchining so'z mahorati, ifodaliligi hamda o'quvchilarning yoshi va rivojlanish darajasiga bog'liq. Ushbu metod mavjud bilimlarga tayanib, yangi bilimlarni kengaytirishga xizmat qiladi.

2. Suhbat metodi

Suhbat – **savol-javob shaklidagi dialogik ta'lim metodi bo'lib,** Suqrot tomonidan ham qo'llanilgan. Suhbat o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini, hozirjavobligini va muloqot madaniyatini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Suhbat jarayonida o'qituvchi savollarning ketma-ketligini oldindan belgilaydi va barcha o'quvchilarning e'tiborini jalb etishga harakat qiladi. **Kirish, yakuniy, Individual, guruhli...** kabi turlari mavjud

Suhbatning turlari:

- **Deduktiv suhbat** – **umumiy** qoidalar asosida **xususiy** xulosalar chiqariladi. DUX
- **Induktiv suhbat** – xususiy dalillardan **umumiy** xulosaga kelinadi. IXU

3. Tushuntirish metodi

Tushuntirish – o'quv materialini **isbot, tahlil, umumlashma va taqqoslash asosida** bayon qilish usuli. Bu metod nazariy materiallar va murakkab masalalarni o'rganishda qo'llaniladi. Tushuntirish samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining **ko'rgazmali vositalardan oqilona foydalanishiga bog'liq.**

4. Ma'ruza metodi

Ma'ruza – **yirik hajmdagi** o'quv materialini qat'iy mantiqiy ketma-ketlik asosida bayon qilish usuli. Ushbu metod yuqori sinflarda qo'llanilib, o'quvchilarni konspektlashga o'rgatadi. Ma'ruza jarayonida sabab-oqibat bog'lanishlari, qonun va qoidalar izchil yoritiladi.

5. Ko'rgazmali metodlar

- **Ilyustratsiya metodi** – narsa, hodisa va jarayonlarni ularning **ramziy ko'rinishlari** (chizma, portret, rasm, fotosurat, modellar) orqali tushuntirish.
- **Namoyish metodi** – o'rganilayotgan obyekt harakat dinamikasini ochib berishda qo'llaniladi. Ushbu metod tashqi ko'rinish va ichki tuzilishni o'rganishda foydali.

6. Amaliy metod

Amaliy metod – nazariy bilimlarni amaliy masalalarni yechishda qo'llash usuli. Bu metod sinfda yoki **tabiiy sharoitlarda (maktab er maydoni, issiqxona, geografik maydonlar)** amalga oshirilishi mumkin. O'quvchilarning harakatlari o'qituvchi tomonidan nazorat qilinadi va zarur hollarda yo'riqnoma beriladi.

7. Mashq metod

Mashq – **aqliy yoki amaliy harakatlarni** bajarish ko'nikmalarini shakllantirish uchun **ko'p marta takrorlash**. Mashqlar turli shakllarda bo'lishi mumkin:

8. Laboratoriya ishlari

Laboratoriya ishlari – maxsus jihoz, uskuna va texnik vositalar yordamida tajribalarni o'tkazish usuli. Bu metod tabiiy fanlar asoslarini o'rganishda muhim bo'lib, o'quvchilarning mustaqil o'lchash va tajriba qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

9. Didaktik o'yin

Didaktik o'yin – o'quvchilarning **bilishga bo'lgan qiziqishi** va **faolligini oshirishga** xizmat qiluvchi o'quv faoliyati turi. O'yin o'quvchilarning ijtimoiy **faolligini** oshirib, hodisalar va jarayonlarni modellashtirish orqali bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi.

Кейс-стади. Усулнинг мақсадлари – бу ҳаётий муҳим муаммоларини ўрганишда таҳлил қилиш кўникмаларини ривожлантириш; ахборотдан тўғри фойдаланишга кўмаклашиш; қарорлар қабул қилишда эркинлик ва ташаббускорликни ривожлантириш. Бу усулдан фойдаланган ҳолда машғулоти ўтказиш учун ўқитувчи дарс мавзуси билан боғлиқ муаммоли вазиятни таърифлар қўйиши керак. Бу вазиятни таҳлили қилишда ўқувчи муаммонинг тусини аниқлаши ва унга муносабат билдириши зарур. Ҳар бир ўқувчида синфдошлари таклиф қилаётган муаммоли саволлар бўйича ечимлар билан танишишга имкон бўлади. Ўқитувчи ўқувчиларнинг фикр-мулоҳазаларини умумийлаштиради, уларни назария билан боғлайди.

Дискуссия (гуруҳли муҳокама) – бу иштирокчиларга ўз муносабатини билдиришга, ҳам назарий, ҳам амалий масалаларни ечишга имкон берувчи диалог жараёни. Дискуссия пайтида ўқувчи ўз фикрларини аниқ намоён этишга, ўз нуқтаи назарини ҳимоя қилиб уни асослашга ва синфдошлар мулоҳазаси бўйича фикр билдиришга ўрганади. Самарали муҳокама ривожланишининг зарур шarti – бу ўқувчининг аввалги дарсларда ва мустақил ишлаш жараёнида олган шахсий билимлари.

Диагностик баҳолаш ўқитишдаги адаптив ўзгаришларга кўмаклашади. Бирламчи диагноз асосида ўқитувчи мазкур таълим циклда ўқишни бошлашдан илгари ўқувчиларнинг билимлари, кўникмалари ва муносабатларининг бошланғич ҳолатини аниқлайди; бирламчи баҳолаш натижалари асосида ўқувчи тегишли ўқув режани танлайди ва керак бўлса уни ўқувчиларни эҳтиёжлари ва қobiliятларига қараб модификация қилиши мумкин.

Форматив баҳолаш – бу синфда кундалик иш жараёнида олиб бориладиган баҳолаш тури, таълим олувчининг ўзлаштириш жорий кўрсаткичи ҳисобланади, ўқитиш пайтида таълим олувчи ва ўқитувчи ўртасида тезкор ўзаро алоқани ҳамда ўқувчи ва ўқитувчи ўртасида қайта алоқани таъминлайди, таълим жараёнини такомиллантиришга имкон беради.

Сумматив баҳолаш – узоқ муддатли ўқитиш циклидан кейин келади ва бу босқични (семестр, ўқув йили) яқунлайди. Сумматив баҳолаш ўқувчиларни баҳолаш тоифасига кирадиванатижага йўналтирилади. Одатда бу баҳолаш жараёнининг семестр ёки бўлим яқунланганидан кейинги қисми. Унинг мақсади ўқув билимларини текширишдан, яъни бу даврда ўрганилган материални қанчалик ўзлаштирилганлигидан иборат. Сумматив баҳолаш курс ёки дастурнинг самарадорлигини баҳолашга, ўзлаштиришни текширишга мўлжалланган.

Анъанавий ёндашувда баҳолаш – бу ўқитувчининг ишлаш воситаси. Замонавий ёндашув эътибор нуқтасини ўзгариради ва бу жараёнда ўқувчилар фаол қатнашишини назарда тутди, бу эса уларга ўқишга ёрдам беради.

PEDAGOGIK NAZOKAT yordamida quyidagi vazifalar hal qilinadi:

- talabalar, ota-onalar, vasiylar va hamkasblar bilan boʻladigan **mulohot samarali** tashkil etiladi;
- mulohot jarayonida turli **nizolar kelib chiqishining oldi olinadi**;
- mulohot ishtirokchilari oʻrtasida oʻzaro **hamjihatlik**, hamkorlik qaror topadi;
- maqsadlar **birligiga** erishiladi.

Nizoni hal qilishning pedagogik usullari:

1. suhbat;
2. iltimos;

3. ishonitirish;
4. nizoga kirishuvchilarga qo'yilgan talablar yoki ishtirokchilarning xatti-harakatlarining noto'g'riligini **tushuntirish** va boshqalar.

Nizoni hal qilishning ma'muriy usullari:

1. nizoga kirishuvchilar manfaatlarini **kuch bilan bostirish**;
2. ularni boshqa **ishga o'tkazish**;
3. nizo qatnashchilarini turli ko'rinishlarda o'zaro **ajratish**;
4. axloq komissiyasining qarori;
5. rahbar buyrug'i;
6. sud qarori.

NUTQ MADANIYATIga o'zbek adabiy tilini mukammal egallash asosida erishiladi. Buning uchun **o'qituvchi adabiy til qonuniyatlarini bilishi**, badiiy adabiyot asarlarini doimiy o'qib borishi, she'rlar yod olishi va uni **deklamatsiya** bilan o'qiv olishi, radio va televideniye eshittirishlarmi kuzatib borishi lozim.

DEKLAMATSIYA — badiiy o'qish, notiqlik san'atining muhim turlaridan biri. Badiiy asar yoki undan olingan parchani **chiroyli, ta'sirchan qilib yodaki o'qish mahorati**

Ta'lim mazmunini belgilab beruvchi **eng asosiy meyoriy hujjat Davlat ta'lim standartidir**. uning tarkibiy qismiga kiradi:

O'quv reja

o'quv dasturi

malaka talablari

baholash tizimi.

-davlat ta'lim standartlari — davlat tomonidan ta'limning mazmuni va sifatiga nisbatan belgilanadigan talablar majmui;

davlat ta'lim standarti namunasi **Vazirlik tomonidan belgilanadi**.

Tayanch o'quv reja umumta'lim fanlari bo'yicha belgilangan ta'lim mazmunini o'quvchiga etkazish uchun ajratilgan **o'quv soatlari** (davlat ixtiyoridagi va maktab ixtiyoridagi soatlar)ning **minimal hajmini** belgilaydi.

DAVOMI bor...

ZAXIRIDDIN JUMANAZAROV

@METODIK_TOMCHI

16.04.2025 TUSHGAN SAVOLLAR.

Zamonaviy tarbiya mazmuni :

- maqsadning aniqligi
- birgalikdagi faoliyat
- o'z o'zini anglash
- iroda erkinligi
- tarbiyaning shaxsga yonaltirilganligi
- jamoaning ta'siri

Tarbiya qonuniyatlari

- ko'p qirrali
- uzluksiz
- ikki tomonlama aloqa
- yaxlit tizimli
- uzoq muddatli
- qarama-qarshilikdan iborat jarayondir

4K modelining tarkibini toping

1. Kommunikativlik
2. Koolobratsiya
3. Kreativ fikrlash
4. Kritik (tanqidiy) fikrlash

a) 2, 1, 3, 4

b) 1, 2, 3, 4

c) 2, 3, 1, 4

d) 1, 3, 2, 4

Bir o'quvchining onasi maktabga jismoniy tarbiya o'qituvchisi ustida shikoyat qilib keldi. U o'qituvchilar xonasida katta janjal ko'tardi. Janjal avjiga chiqmasligi uchun direktor o'rinbosari bu onaning **ruhiy holatini** tushunishga harakat qilib unga hamdardlik bildirdi. Pedagogik takt va psixalogik bilimlarni ishga solib, **chiroyli muomala** bilan onani tinchlantirdi. Shunda direktor o'rinbosari pedagogka xos bo'lgan qaysi qobiliyatni namoyon qilgan?

A) didaktik qobiliyat

B) kommunikativ qobiliyat

C) konstruktiv qobiliyat

D) Bilish qobiliyati

PISA tadqiqotlari har necha yilda o'tkaziladi?

A) 2 yilda

B) 4yilda

C) 6yilda

D) 3yilda

Maktabda nizoli vaziyat yuzaga kelganda, uni hotirjam, real va buzmasdan qarash muhimdir.

Nizolarni hal qilishning uchta strategiyasi mavjud:

1. **Arbitraj** – Bunday holda, o'qituvchi vaziyatni o'rganish asosida **"qaror qabul qiladigan" hakam** rolini o'z zimmasiga oladi. U o'quvchilarga qanday qilib yarashish kerakligini, ya'ni kim nima qilishi va kelajakda o'zini qanday tutishi kerakligini aytadi. Maktabdagi nizolar bo'lsa, o'qituvchi ko'pincha hakam rolini bajaradi.
2. **Muzokaralar** – O'qituvchi nizoning **sabablarini** tushunishga yordam beradi va o'quvchilarga kelishmovchilikni hal qilish yo'llari bo'yicha **mustaqil** ravishda qaror qabul qilish imkonini beradi.
3. **Mediatsiya** – O'quvchilar nizoni o'zlari qanday hal qilishni bilmasalar, ular muloqotga xolis yordam beradigan, his-tuyg'ular darajasini pasaytiradigan va yakuniy qarorni qabul qilishga ko'maklashadigan **vositachi** yordamidan foydalanishlari mumkin. O'qituvchining vositachi

bo'lishi qiyin, chunki vositachi nizoda xolis va befarq bo'lishi kerak. Bu vazifani maktab psixologi yoki nizoga aloqador bo'lmagan boshqa o'qituvchi bajarishi mumkin.

1. Quyidagi holat qaysi nizoni hal qilish strategiyasiga xos?

O'qituvchi vaziyatni o'rganadi va "qaror qabul qiladigan" hakam rolini bajaradi. U o'quvchilarga qanday yarashish kerakligini, kim nima qilishi va kelajakda o'zini qanday tutishi lozimligini aytadi.

- a) Muzokara
- b) Mediatsiya
- c) Arbitraj**
- d) Bahs-munozara

2. Quyidagi tavsif qaysi nizoni hal qilish strategiyasiga tegishli?

O'qituvchi nizoning sabablarini tushunishga yordam beradi va o'quvchilarga muammoni hal qilish yo'llarini topishda mustaqil qaror qabul qilish imkonini beradi.

- a) Arbitraj
- b) Muzokara**
- c) Mediatsiya
- d) Bahs

3. Quyidagicha holat qaysi strategiyaga mos keladi?

O'quvchilar nizoni qanday hal qilishni bilmasalar, ular muloqotga xolis yordam ko'rsatuvchi, his-tuyg'ular darajasini pasaytiruvchi va yakuniy qarorni qabul qilishga ko'maklashuvchi vositachi orqali murosaga kelishadi. Bu vositachi o'qituvchi emas, balki nizoga aloqador bo'lmagan shaxs bo'lishi kerak.

- a) Mediatsiya**
- b) Arbitraj
- c) Muzokara
- d) Tashxis

O'qituvchi dars davomida suv bug'ga aylanib havoga ko'tariladi va yana yomg'ir, qor ko'rinishida suvga aylanib yerga tushadi dedi va bu holatni doskada chizib ko'rsatdi. Yakunda o'quvchilarni qay darajada tushunganligini bilish uchun savollar berdi.

Bu qaysi metod?

- A) Tasvir
- B) Hikoya
- C) Ma'ruza
- D) Tushuntirish**

O'qituvchi dars davomida suv bug'ga aylanib havoga ko'tariladi va yana yomg'ir, qor ko'rinishida suvga aylanib yerga tushadi dedi va bu holatni rasm orqali ko'rsatib berdi.

Bu qaysi metod?

- A) Tasvir**
- B) Hikoya
- C) Ma'ruza
- D) Tushuntirish

Blum taksonomiyasi. Vaziyatli savollarda keladi

1. **Bilish** – Faktlar, atamalar, qoidalar va ma'lumotlarni yod olish.
Misol: "Tushuncha ta'rifini ayting."
2. **Tushunish** – Olingan ma'lumotni tushunish, izohlash.
Misol: "Berilgan matnni o'z so'zlaringiz bilan izohlang."
3. **Qo'llash** – O'rganilgan bilimni yangi vaziyatda qo'llash.
Misol: "Formulani masalani yechishda ishlatang."
4. **Tahlil** – Axborotni qismlarga ajratish, sabab-oqibatlarni aniqlash.
Misol: "Muammoning sabablarini ajratib ko'rsating."
5. **Sintez** – Yangi g'oya yoki tizim yaratish.
Misol: "Yangi yechim taklif qiling."
6. **Baholash** – Fikr, qaror yoki yechimni asoslab, baho berish.
Misol: "Berilgan fikrni dalillar asosida baholang."

Qisqacha formulasi: Bil – Tushun – Qo'llan – Tahlil – Sintez – Bahola

1. **Bilish** - Dastlabki tafakkur bosqichi. O'quvchi atamalar, qoidalar, tushunchalar, faktlar, mezonlar, yo'nalishlar, kategoriyalarni biladi, eslaydi, bayon qiladi.
2. **Tushunish** - O'quvchi ma'lumotni tushunadi, qayta tuzadi, o'zgartiradi, taxminiy izohlaydi.
3. **Qo'llash** - O'quvchi olgan bilimlarini amaliy vaziyatlarda qo'llay oladi (formulalar, modellarda).
4. **Tahlil** - O'quvchi ma'lumotni qismlarga ajratadi, sabab-oqibat aloqalarini tahlil qiladi, farqlarni aniqlaydi.
5. **Sintez** - O'quvchi bir nechta bilim asosida yangi tizim, loyiha, yechim yaratadi. Ijodiy faoliyatni amalga oshiradi.
6. **Baholash** - O'quvchi mezonlar asosida fikr, yechim, natijalarni asoslaydi, taqqoslaydi, xulosa chiqaradi.

1. Dastlabki tafakkur bosqichi. O'quvchi atamalar, qoidalar, tushunchalar, faktlar, mezonlar, yo'nalishlar, kategoriyalarni biladi, eslaydi, bayon qiladi.

Bu Blum taksonomiyasining qaysi bosqichiga xos?

- A) Tahlil
B) Bilish
C) Qo'llash
D) Baholash

2. O'quvchi ma'lumotni tushunadi, qayta tuzadi, o'zgartiradi, taxminiy izohlaydi.

Bu Blum taksonomiyasining qaysi bosqichiga xos?

- A) Tushunish**
B) Baholash
C) Sintez
D) Bilish

3. O'quvchi olgan bilimlarini amaliy vaziyatlarda qo'llay oladi (formulalar, modellarda).

Bu Blum taksonomiyasining qaysi bosqichiga xos?

- A) Tushunish
- B) Qo'llash**
- C) Baholash
- D) Sintez

4. O'quvchi ma'lumotni qismlarga ajratadi, sabab-oqibat aloqalarini tahlil qiladi, farqlarni aniqlaydi.

Bu Blum taksonomiyasining qaysi bosqichiga xos?

- A) Tahlil**
- B) Sintez
- C) Baholash
- D) Bilish

5. O'quvchi bir nechta bilim asosida yangi tizim, loyiha, yechim yaratadi. Ijodiy faoliyatni amalga oshiradi.

Bu Blum taksonomiyasining qaysi bosqichiga xos?

- A) Tushunish
- B) Baholash
- C) Sintez**
- D) Tahlil

6. O'quvchi mezonlar asosida fikr, yechim, natijalarni asoslaydi, taqqoslaydi, xulosa chiqaradi.

Bu Blum taksonomiyasining qaysi bosqichiga xos?

- A) Bilish
- B) Baholash**
- C) Tahlil
- D) Qo'llash

Ushbu ma'lumotlar pedagogik vaziyatli savol bo'lib tushgan. Nazariy ma'lumotlarni bilib, vaziyatlarda ajratib olish lozim.

O'qituvchining darsga tayyorgarligi – asosiy 4 bosqich (izohli)

Bosqich	Izoh
• Tashxislash	Bu bosqichda o'qituvchi dars o'tkaziladigan sharoitlarni chuqur tahlil qiladi . Unda o'quvchilarning imkoniyatlari, qiziqishlari, bilim darajasi, o'quv material xususiyatlari, motivatsiya, faoliyat va xulq-atvori, hamda darsning o'quv jarayonidagi o'rni o'rganiladi. Shuningdek, darsdagi nazorat, mustahkamlash, tuzatish, tizimlashtirish jarayonlari ham hisobga olinadi.
• Bashoratlash	Bu bosqichda darsning turli variantlari ko'rib chiqiladi. Qanday shaklda va uslubda o'tkazilsa samarali bo'lishi mumkinligi oldindan taxmin qilinadi. So'ngra qabul qilingan mezonlarga mos keladigan eng maqbul variant tanlanadi . Masalan, sinfning tayyorgarlik darajasi, mavzuning murakkabligi, vaqt cheklovi inobatga olinadi.
• Loyihalashtirish	Bu bosqichda o'qituvchi darsning strukturasi va asosiy vazifalarini rejalashtiradi . Ya'ni darsda qanday metodlar ishlatiladi, qanday savollar beriladi, qanday faoliyatlar tashkil etiladi, deb umumiy "sanoq xaritasi" tuziladi. Loyihalashda nazorat va baholashga alohida e'tibor beriladi.
• Rejalashtirish	Bu darsga tayyorgarlikning yakuniy bosqichi bo'lib , unda o'qituvchi o'zining harakat rejasini aniq va qisqa yozma hujjat tarzida belgilab oladi. Bu reja – boshqaruv dasturi bo'lib, dars jarayonidagi muhim holatlarni o'z ichiga oladi: – qachon va kimdan savol so'rash – mavzuni qayerda kiritish – dars bosqichlarini qanday bog'lash – kutilmagan holatlarda darsni qanday o'zgartirish Bu hujjat o'qituvchiga darsni ishonchli olib borishga yordam beradi.

1. Bu bosqichda o'qituvchi dars o'tkaziladigan sharoitlarni chuqur tahlil qiladi. Unda o'quvchilarning imkoniyatlari, qiziqishlari, bilim darajasi, o'quv material xususiyatlari, motivatsiya, faoliyat va xulq-atvori, hamda darsning o'quv jarayonidagi o'rni o'rganiladi. Shuningdek, darsdagi nazorat, mustahkamlash, tuzatish, tizimlashtirish jarayonlari ham hisobga olinadi.

Bu bosqich qaysi nom bilan yuritiladi?

- A) Bashoratlash
- B) Rejalashtirish
- C) **Tashxislash**
- D) Loyihalashtirish

2. Bu bosqichda darsning turli variantlari ko'rib chiqiladi. Qanday shaklda va uslubda o'tkazilsa samarali bo'lishi mumkinligi oldindan taxmin qilinadi. So'ngra qabul qilingan mezonlarga mos keladigan eng maqbul variant tanlanadi. Masalan, sinfning tayyorgarlik darajasi, mavzuning murakkabligi, vaqt cheklovi inobatga olinadi.

Bu bosqich qaysi nom bilan yuritiladi?

- A) Tashxislash
- B) **Bashoratlash**
- C) Loyihalashtirish
- D) Rejalashtirish

3. Bu bosqichda o'qituvchi darsning strukturasi va asosiy vazifalarini rejalashtiradi. Ya'ni darsda qanday metodlar ishlatiladi, qanday savollar beriladi, qanday faoliyatlar tashkil etiladi, deb umumiy

“Yo’l xaritasi” tuziladi. Loyihalashda nazorat va baholashga alohida e’tibor beriladi.

Bu bosqich qaysi nom bilan yuritiladi?

- A) Rejalashtirish
- B) Bashoratlash
- C) Tashxislash
- D) Loyihalashtirish**

4. Savol

Bu darsga tayyorgarlikning yakuniy bosqichi bo’lib, unda o’qituvchi o’zining harakat rejasini aniq va qisqa yozma hujjat tarzida belgilab oladi. Bu reja – boshqaruv dasturi bo’lib, dars jarayonidagi muhim holatlarni o’z ichiga oladi:

- qachon va kimdan savol so’rash
- mavzuni qayerda kiritish
- dars bosqichlarini qanday bog’lash
- kutilmagan holatlarda darsni qanday o’zgartirish

Bu hujjat o’qituvchiga darsni ishonchli olib borishga yordam beradi.

Bu bosqich qaysi nom bilan yuritiladi?

- A) Tashxislash
- B) Loyihalashtirish**
- C) Rejalashtirish
- D) Bashoratlash

O’z-o’zini bilish jarayoni o’qituvchining pedagogik mahorati doirasida ma’lumotlarni qayd qilish darajasida kechadi, bunda refleksiyaning passiv shakli ustuvorlik qiladi. O’qituvchi pedagogik faoliyatida yuzaga kelayotgan turli qiyinchiliklar va muammolarning sabablarini, erishilayotgan yutuqlar va natijalarni shunchaki qayd qilib boradi.

O’z-o’zini anglash jarayoni o’qituvchining o’z faoliyati va unda o’ziga nisbatan “metapozitsiya” (noaniq pozitsiyada)da turib, o’ziga tashqaridan qarash, o’zini kuzatish malakasini ko’zda tutadi. Bunda, **interiorizatsiya** (tashqi omillarning ichki omillarga o’tishi) hodisasi amalga oshadi, kasbiy qiyinchiliklarning kelib chiqish sabablari rasmiylashtiriladi; faoliyatdan ko’zlanadigan asosiy maqsad aniqlanadi, refleksiv “MEN” shakllanadi. Bu o’qituvchining dolzarb rivojlanish zonasi bilan bog’liq.

O’z-o’zini belgilash jarayonida boshlang’ich daraja kasbiy ehtiyojlarni hisobga olib belgilanadi va jadal imkoniyatlar asosida faoliyat rejalashtiriladi. Strategik, taktik va tezkor vazifalar shakllantiriladi. Haqiqiy “MEN” va ideal “MEN” nisbatlanadi. Bu o’qituvchining eng yaqin rivojlanish darajasi bilan bog’liq.

O’z-o’zini rivojlantirish jarayonida o’qituvchining kasbiy faoliyati davomida takomillashtirilgan pedagogik mahorati, refleksivalangan (ya’ni avval foydalanilgan va ularning samaradorligini baholash natijasida tobora optimal bo’lib chiqqan metodlar) harakat usullari va metodlarining o’sishi sodir bo’ladi.

O’z-o’zini nazorat qilish o’qituvchi pedagogik faoliyati jarayonida nazariy va amaliy tajribalar asosida, o’z-o’zini kasbiy jihatdan nazorat qilib, pedagogik mahoratini yanada takomillashtirib borishning ikkinchi shakli boshlanishini nazarda tutadi.

1. O’qituvchining pedagogik mahorati doirasida ma’lumotlarni faqatgina qayd qilish darajasida kechadigan, refleksiyaning passiv shakli ustuvor bo’lgan jarayon qanday nomlanadi?

- A) O'z-o'zini rivojlantirish
- B) O'z-o'zini anglash
- C) O'z-o'zini bilish**
- D) O'z-o'zini nazorat qilish

2. Savol:

O'qituvchining o'z faoliyatiga tashqaridan turib baho berishi, "metapozitsiya" orqali o'zini kuzatishi, kasbiy qiyinchiliklar sabablarini aniqlab, asosiy maqsadni tushunishga olib boruvchi, refleksiv "MEN" shakllanishi bilan bog'liq jarayon qanday nomlanadi?

- A) O'z-o'zini anglash**
- B) O'z-o'zini nazorat qilish
- C) O'z-o'zini belgilash
- D) O'z-o'zini rivojlantirish

3. Savol:

Boshlang'ich darajadagi kasbiy ehtiyojlarni aniqlash, mavjud imkoniyatlar asosida faoliyatni rejalashtirish, strategik, taktik va tezkor vazifalarni shakllantirish orqali haqiqatdagi "MEN" va ideal "MEN"ni taqqoslash qaysi bosqichga tegishli?

- A) O'z-o'zini anglash
- B) O'z-o'zini belgilash**
- C) O'z-o'zini bilish
- D) O'z-o'zini nazorat qilish

4. Pedagogik faoliyat davomida ilgari foydalanilgan metod va harakat usullarining samaradorligini baholab, ularni takomillashtirib borish, eng optimal metodlarni aniqlash va mahoratni oshirish jarayoni qanday nomlanadi?

- A) O'z-o'zini belgilash
- B) O'z-o'zini anglash
- C) O'z-o'zini nazorat qilish
- D) O'z-o'zini rivojlantirish**

5. Pedagogik faoliyatda nazariy va amaliy tajriba asosida o'zini kasbiy jihatdan baholash, jarayonni tahlil qilish va kelgusi faoliyatni tahliliy nazorat ostida olib borish qaysi jarayonning asosiy belgisi hisoblanadi?

- A) O'z-o'zini anglash
- B) O'z-o'zini rivojlantirish
- C) O'z-o'zini belgilash
- D) O'z-o'zini nazorat qilish**

Moslikni aniqlang

Bosqich	Ttegishli ma'lumot
A. O'z-o'zini bilish	1. O'z faoliyatini kuzatish, muammolar sababini aniqlash, "metapozitsiya"ga ko'tarilish.
B. O'z-o'zini anglash	2. Faqat ma'lumotlarni qayd qilish, refleksiyaning passiv shakli ustuvor bo'lgan jarayon.

C. O‘z-o‘zini belgilash	3. Haqiqiy va ideal “MEN” nisbatini aniqlash, strategik va tezkor vazifalarni belgilash.
D. O‘z-o‘zini rivojlantirish	4. Ilgari qo‘llangan samarali metodlarni tahlil qilish va takomillashtirish.
E. O‘z-o‘zini nazorat qilish	5. Faoliyatni nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish, baholab, xulosa chiqarish.

A) A–1, B–3, C–2, D–5, E–4

B) A–1, B–2, C–3, D–4, E–5

C) A–2, B–3, C–1, D–5, E–4

D) A–2, B–1, C–3, D–4, E–5

DAVOMI bor...

ZAXIRIDDIN JUMANAZAROV

@METODIK_TOMCHI